

Boca-Raton 1989. -3. Curry A. S.: Analytical Methods in Human Toxicology. Verlag Chemie GmbH. Weinheim, 1985. -4. Karch S. B.: Drug Abuse Handbook CRS Press. Boca-Raton, Boston, New York, Washington D.C. 1998. -5>Kintz P.: Drug Testing in Hair CRS. Boca-Raton, New York, London, Tokyo, 1996. -6. Konwencja Narodów Zjednoczonych o Zwalczeniu Nielegalnego Obrotu Środkami Odurzającymi i Substancjami Psychoaktywnymi. Wiedeń 1988, Dz.U. Z. 1995 Nr 15 poz. 69. -7. Logan B.K., Oliver J.S., Smith H.: The measurement and interpretation of morfinę in blood. For. Sci. Int. 1987, 35, 189-195. -8. Logan B. K., Stanford D. T., Tebbet J. R., Moore C. M.: Rapid screening for 100 basic drug and metabolites in urine using cation exchange solid-phase extraction and high - performance liquid chromatography with DIODE ARRAY Detection. J. Anal. Toxicol. 1990, 14, 154-159. -9. Manual for use by National Narcotics Laboratories. United Nations. New York 1987. -10. Scheurer J., Moore C.M.: Solid-phase extraction of drugs from biological tissues - A Review. J. Anal. Toxicol. 1992, 12, 264-269.

11. Schramm W., Smith R. H., Craig P. A., Kidwell D. A.: Drugs of abuse in saliva: A Review. J. Anal. Toxicol. 1992, 16, 1-9. -12. Ustawa o zapobieganiu narkomanii. Dz. U. z 31 stycznia 1985. -13. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii Dz. U. Nr 75 poz. 468 z dnia 24 kwietnia 1997. -14. Viccellio P.: Emergency Toxicology. Lippincott - Raven Publishers, Philadelphia, New York 1998. -15. Yinon J.: Forensic application of mass spectrometry CRS. Press Inc. 1995. -16. Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki w sprawie zatwierdzenia listy zabronionych środków farmakologicznych i metod uznawanych za dopingowe. Dz. U. Nr 44 poz. 432 z czerwca 1997.

Adres pierwszego autora:
Katedra i Zakład Medycyny Sądowej AM
ul. Świątecznego 6
60-781 Poznań.

Jerzy Janica, Anna Niemcunowicz-Janica

Narkomania w aspekcie sądowno-lekarskim

Forensic aspect of narcotic use

Z Zakładu Medycyny Sądowej AM w Białymstoku
Kierownik Zakładu: prof. dr hab. J. Janica

Historia narkomanii jest tak stara jak ludzka cywilizacja. W referacie omawiamy historyczne uwarunkowania narkomanii oraz powracamy do zagadnień, które są bliskie medycynie sądowej. Nasze badania wykazały, że co czwarty uczeń klasy ponadpodstawowej przyznaje się do zażycia środków odurzających. Inicjacja narkotykowa zaczyna się w wieku około 15 lat. Miejsmem pierwszego kontaktu z narkotykiem są: park, masowe koncerty, dyskoteka i szkoła. Zmieniły się rodzaje środków narkotycznych. Dawniej była heroina w postaci „kompotu” obecnie jest amfetamina, haszysz marihuana, LSD i „ekstazy”. W Białymstoku istnieje sieć punktów konsultacyjnych, gdzie znaleźć można pomoc w problemach narkomanii. Należą do nich: policyjny telefon zaufania, Monar, Młodzieżowy Ośrodek Konsultacji i Terapii Uzależnień i Młodzieżowy Ośrodek Terapii i Readaptacji ETAP. Głównym niebezpieczeństwem jest narkomania najmłodszych, dlatego należy uświadamiać rodziców o wczesnych objawach, które występują u początkujących narkomanów.

Authors presented social condition of drug habit, characterise commonly used stupefying agents. Cases of death due to drug overdose are presented.

Słowa kluczowe: narkomania, uwarunkowania społeczne, zgony

Key words: drug habit, social condition, death

WSTĘP

Problem narkomanii jest złożony i składa się z wielu aspektów. Uwarunkowania historyczne legły u podstawy tego zjawiska.

Na ogół uważa się, że symbolem narkomanii są przetwory maku Według wierzeń chińskich mak wyrósł w tym miejscu gdzie opadły powieki Buddy, który rolał je obciąć nie chcąc być zniewolonym snem. Narkotyki towarzyszyły człowiekowi tak jak etanol od prawników, bo już były znane w epoce kamiennej. Prawdopodobnie narkotyki towarzyszyły obrzędom magicznym i religijnym.

Mówią o tym dzieje Sumerów, Egiptu i Chin. Wiadomo, że Helena w Odysei Homera napoiła Telemacha ziołem zapomnienia. Z kolei Hipokrates stosował w celach leczniczych wywar maku. W VII wieku naszej ery świat Islamu przyswoił sobie przetwory konopi indyjskich. Awicenna miał otruć się przetworem maku. Narkotyki, terrorizm i skrytobójstwo to synonimy działania Starca z Gór w Persji.

Jeden z pierwszych leków na bazie opium to słynne laudanum, które aplikował Paracelsus. Wojska Napoleona z Egiptu przewiozły haszysz do Europy. Przegrana Chin w wojnie opiumowej z Anglią spowodowała tam znaczny wzrost spożycia opium. Marihuana i haszysz były przyswajane przez cywilizacje „ludzi kwiatów” i cyganerię artystyczną.

Produkcja narkotyków to wreszcie olbrzymi zysk i handel tych państw, które z braku innych perspektyw trudniły się przerobem i przemytem. Niestety na drodze tych szlaków znalazła się Polska. Polska jest także potęgą w wytwarzaniu amfetaminy.

POSTACIE NARKOTYKÓW

W praktyce sądowo-lekarskiej spotykamy się z następującymi postaciami narkotyków:

Heroina (biały lub brązowy proszek do palenia, wstrzykiwania lub wciągania przez nos). Kompot czyli tzw. polska heroina jest uzyskiwana ze słomy makowej. Przyjmowanie heroiny to nie tylko postępująca narkomania ale niebezpieczeństwa zarażenia HIV.

Marihuana jest otrzymywana z konopii indyjskich, natomiast liście i kwiatostany po wysuszeniu służą do palenia. Marihuana powoduje silne uzależnienie psychiczne, stany lękowe, zaburzenia pamięci, halucynacje i niekontrolowane zachowania. Jeden skręt (joint) jest równowarty 20 papierosom.

Kokaina jest stosowana w postaci białego proszku przez wdychanie do nosa. Powoduje silne uzależnienie psychiczne i fizyczne.

Amfetamina przyjmowana doustnie, w kostkach do wążania i wstrzykiwania. Była dawniej stosowana przy zmęczeniu (piloci). Spożywanie amfetaminy wywołuje uzależnienie doprowadzając do abulii (kompletny brak woli). Do całości obrazu dołączają psychozy, depresje, myśli samobójcze i lęki.

Pochodna amfetaminy Ecstasy występuje w postaci tabletek, powoduje silne psychozy, widzenia kolorów i wrażenia przestrzenne.

Substancja halucynogenna LSD - w postaci tabletek, nasączonych papierków, znaczków. Częste zażywanie LSD może wywołać objawy schizofrenopodobne. Narkoman ma stany lękowe, nie może uwolnić się od urojonych doznań.

W materiale sekcyjnym spotykamy także zgony szczególnie młodych osób stosujących wdychanie kleju, które prowadzi do zatrucia, a także przypadkowe uduszenia. Ofiary stosują także spożywanie suszu z grzybów halucynogennych.

Szczególnie niebezpieczne w zjawisku narkomanii jest narkotyzowanie się dzieci.

UWARUNKOWANIA PSYCHOSPOŁECZNE

Narkomania poza społecznym, kulturowym, medycznym ma też aspekt prawny. We wszystkich krajach istnieją rygorystyczne przepisy zwalczające to narastające zjawisko. Sankcje prawne uwarunkowane są czynnikami demograficznymi, społecznymi, kulturowymi i ekonomicznymi. Szczególnie narkomania u młodocianych wiąże się w dużym stopniu ze zjawiskiem buntu lub kontestacji. Obecnie dostęp do różnych narkotyków jest znacznie ułatwiony poprzez sieć dealerów, różne formy promocji, niekiedy bezsilność Policji i nacisk ekonomicznych grup przestępczych. Rozwojowi narkomanii sprzyja udoskonalona metoda uzyskiwania narkotyków, poprzez łatwy dostęp do surowców, odczynników i receptury.

Przyczyny narkomanii są złożone, ale uważa się, że osoby neurotyczne, psychopatyczne, psychotyczne, niedojrzałe emocjonalnie oraz przeżywające kryzys życiowy, rozbite rodziny, postępująca pauperyzacja, konflikty emocjonalne, empatyczna lub dominująca matka, nadmierna surowość lub przesadna kontrola rodziców mogą być przyczyną narkomanii.

Analiza socjologiczna zakłada, że zachowanie dewiacyjne (w tym narkomania) jest produktem struktury społecznej, podczas gdy istnieje duża rozbieżność między wyznaczonymi przez kulturę aspiracjami ludzi, a możliwościami ich realizacji. Jednostka może przystosować się albo przez komformizm (akceptacja), innowacje (omijanie prawa i przestępstwo), rytualizm (częściowa rezygnacja z aspiracji bez odrzucenia metody ich realizacji), bunt (odrzucenie wartości kulturowych) i wycofanie (narkomania, włóczęgostwo) (2).

Młodzież polska przeżywa skutki kryzysu w jego aspektach moralnych, ekonomicznych i polityczno-społecznych.

Z rozpoznania policji wynika, że w Białymstoku w przeważającej liczbie szkół średnich i szkół ponadpodstawowych dzieci przyznawały się do brania amfetaminy i marihuany. Z narkotykami spotykają się w wieku około 14 do 15 lat na koncertach rockowych, w parkach, dyskotekach, a także przed szkołą. Dealerzy sprzedają narkotyki swoim uczniom, a także dają darmowe działki do spróbowania.

Zadaniem szkoły, a także rodziców jest zwrócenie uwagi na dość charakterystyczne zachowanie dzieci, które może sugerować kontakt z narkotykiem i tak: znajdowane u dzieci igły, strzykawki, proszek, tuby kleju, kartoniki z kolorowymi nadrukami, a także ślady nakłuć na skórze, krwawienia z nosa, słodkawa woń oddechu, ożywienie, zwiększony apetyt np. na słodczyce, nagłe wyjścia z domu, krótkie telefony, zerwanie kontaktu z rówieśnikami, utrata motywacji, narastanie konfliktu z rodzicami, impulsywność mogą wskazywać na kontakt z narkotykami.

W Białymstoku istnieją ośrodki pomocy dla narkomanów, jakim jest „Monar”, Stowarzyszenie „Droga”, Młodzieżowy Ośrodek Terapii i Readaptacji „ETAP”, Młodzieżowy Ośrodek Konsultacji i Terapii Uzależnień, a także policyjny telefon zaufania.

KAZUISTYKA

W materiałach sekcyjnych znaleźliśmy zaledwie kilka zgonów narkomanów (1).

W latach osiemdziesiątych odnotowaliśmy osiem zgonów narkomanów z czego w roku 1982 mieliśmy 4 przypadki śmierci (trzech mężczyzn w wieku 19-21 lat i jedna kobieta w wieku 27 lat), co stanowiło 1,3% przypadków w stosunku do ogólnej ilości sekcji. Mężczyźni byli pracownikami fizycznymi niektórzy ukończyli szkołę zawodową. Narkotyzowali się prymitywnymi przetworami maku. Przyczyną narkotyzowania, jak ustalono, była forma ciekawości oraz osłabienie więzi uczuciowej opiekunów i rodziców.

W 1983r. zanotowano 3 przypadki (0,8%) zgonów mężczyzn w wieku 18, 21 i 32 lata. Najstarszy był muzykiem, który przyjmował narkotyki okresowe i nieregularnie od dłuższego czasu, a najmłodszy był już fachowcem chałupniczej produkcji narkotyków. Zmarł prawdopodobnie przy testowaniu nowej formy substancji pochodzącej z maku.

W roku 1984 odnotowaliśmy tylko jeden przypadek zgonu mężczyzny, liczącego 17 lat, który narkotyzował się od 15 roku życia.

Ostatni odnotowany zgon dotyczył 16-letniego chłopca, a ten przypadek jest przedstawiony w osobnym doniesieniu

Niewielka odnotowana przez nas grupa zmarłych narkomanów nie pozwala na szersze uogólnienie wniosków, ale już w tak małej grupie można stwierdzić pewne nieprawidłowości rozwoju osobowości, bierności, wstrętu do pracy oraz narastającej izolacji społecznej.

PIŚMIENNICTWO

1. Janica J., Szrzedziński J.: Aspekty sądowo-lekarskie narkomanii na podstawie materiału Zakładu Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Białymstoku latach 1982-84, Zeszyty Problemowe Narkomanii Tow. Zapobieganie Narkomanii Warszawa, 1986, 352-354. -2. Merton R.K.: Teorie socjologiczne i struktura społeczna, PWN, Warszawa, 1982.

Adres pierwszego autora:
Zakład Medycyny Sądowej AM
ul. Kilińskiego 1
15-230 Białystok 8.

Janusz Kołowski, Roman Wachowiak

Rozmiary i skutki nadużywania środków psychoaktywnych w kazuistyce Zakładu Medycyny Sądowej AM w Poznaniu w latach 1990-1999

The range and effects of psychoactive agent abuse in cases examined in the Dept. of Forensic Medicine, School of Medicine in Poznań in 1990-1999

Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej AM w Poznaniu
Kierownik: prof. dr. hab. Z. Przybylski

Rozmiary zjawiska narkomanii i lekomanii pozostają w ścisłej korelacji z częstotliwością występowania nagłych zgonów, dla których potwierdzono obecność środków odurzających w materiale sekcyjnym. Wyniki badań pośmiertnych umożliwiły przeprowadzenie kompleksowej oceny udziału poszczególnych typów środków odurzających, determinujących strukturę zatruc oraz istniejące zagrożenie toksykologiczne. Analiza porównawcza rozmiarów i dynamiki rozwoju zjawiska narkomanii dotyczyła populacji regionu wielkopolskiego i miasta Poznania w ostatnim dziesięcioleciu.

The range of drug abuse exhibits strict correlation with the frequency of sudden deaths, in which the presence of psychoactive drugs has been confirmed in autopsy material. Results of post - mortem studies have permitted perform once of complex evaluation of frequencies with which individual types of psychoactive drugs were used. The frequencies seem to reflect the extent of the toxicological hazard, associated with the substances. The comparative analysis of the range and development in time of drug addiction has pertained the population of Wielkopolska region and the city of Poznań in the recent decade. The statistical appraisal has been restricted to:

- Frequency of drug addiction with typical psychoactive drugs,
- Frequency of drug addiction related to the type of abused drug,
- Analysis of evidentiary samples suspected of stupefying agent presence,
- Fluctuation trends related to social and medical variables,
- Significance of chemical and toxicological expertise in shaping opinions of causes of death and in prophylactic diagnosis of suspected individuals

Słowa kluczowe: narkomania, lekomania - badania statystyczne
Key words: drug addicton, pharmacomania -statistical study